

פרק שמונה עשר

'מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים.'
 'וכל שבות שהתירו משום צורך מצוה [כגון שבות דשבות, או בכגון זה שאסורים משום 'עובדין דחול'.
 עפ"י פרי מגדים], מותר גם כן לצורך אורחים. ולא מיקרי אורחים אלא שנתארחו אצלו בביתו, או שזימן
 אורחים שנתארחו אצל אחרים, אבל כשזימן חברו לסעוד אצלו לא מקרי אורחים ואינו סעודת מצוה רק
 סעודת רשות' (רמ"א שלג, א עפ"י תרומת הדשן; בית יוסף).
א. ע' במג"א שסעודה שהאורחים סועדים בה אינה בכלל 'סעודת מצוה' אלא סעודת הרשות, ומ"מ בעל הבית המזמינם עושה
 מצוה ולכן נחשב כשאר צורך מצוה, ולשון הרמ"א שהסעודה עצמה נחשבת 'סעודת מצוה' – לאו בדוקא (מחצית השקל).
ב. אין מדמים דבר לדבר בעניני 'שבות' (עפ"י מגן אברהם שו"ס ק"ז ת. וע"ע אג"מ או"ח ח"ב סד). וע"ע התר 'שבות דשבות'
 במקום צער לתינוק בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ד זא, א – אודות נשיאת קטן הבוכה בכרמלית.
 ולשון 'הכנסת אורחים' שאמרו בכל מקום, עניינו הכנסת אורח מהרחוב לביתו כשהולך ותועה ולא
 ידע מי יאספנו, כענין שנאמר (שופטים יט, טו) **ואין איש מאסף אותם הביתה ללון** (עפ"י יוסף אומץ עמ' 322).

'מפנין תרומה טהורה.' רש"י פירש מה טעם תרומה טמאה אין מפנים – לפי שאינה ראויה בשבת ליתנה
 לפני בהמה, שאסור לשרוף תרומה וקדשים בשבת וביום טוב. ואף על פי שהטעם שאין שורפים תרומה
 ביום טוב הוא משום איסור מלאכה וכשמאכיל לבהמתו אין שם מלאכה – לא חילקו חכמים בין ביעור
 לביעור (ריטב"א. ובקהלות יעקב (כא) נקט בפשיטות בדעת רש"י בביצה (כו: ד"ה חלה) שאסור להאכיל לבהמתו מהתורה,
 דרחמנא אחשבה מלאכה. וצ"ע).
 והרמב"ן והרשב"א והר"ן תמהו על דבריו, הלא תרומה טמאה בלאו הכי אינה ניתנת לפני בהמה כי
 מצוותה בשריפה דוקא, כמו ששנינו בסוף תמורה 'אלו הן הנשרפין... ותרומה טמאה' [ומשקין של
 תרומה – בקבורה]. ולא אמרו (בפסחים לב). 'שאם רצה כהן מריצה לפני כלבו' אלא בתרומה טהורה בלבד.
 וכן נקטו התוס' (לעיל כה. ועוד. וצדדו שם אם הוא מדרבנן או מדאורייתא צריך שריפה משום שנקראת 'קדש' ועוד
 ראשונים (ע' במצוין בסיכומים לעיל כה).
 [להלכה נחלקו פוסקים אחרונים בדבר; החזון-איש (שביעית ה, יב) כתב לאסור [מלבד במקום שאין לו
 עצים לשרפה, יתכן ורשאי ליתנה לפני בהמה. ע"ש מעשרות ז, ג]. ויש חולקים. וכמדומה שנוהגים להקל
 וליתן תרומה טמאה לפני בהמת כהן, כתרומה טהורה. עפ"י משפטי ארץ יא, י. וצוין שם לספר מעדני ארץ תרומות
 עמ' פג וזכרם ציון אוצר התרומות ח"ב עמ' עח].

דף קכז

'אבל לא את האוצר – שלא יגמור כולו, דילמא אתי לאשווי גומות.' ואף על פי שלהלכה דבר
 שאינו מתכוין מותר – חוששים שמא יתכוין להשוות גומות, שישכח שהוא שבת (ריטב"א ועוד).

'אבל עושה בו שביל כדי שיכנס ויצא... הכי קאמר, עושה בו שביל ברגליו בכניסתו וביציאתו.'
 דעת החזון-איש (מו, יב-ג) שאין התר לטלטל מוקצה בדחיפה ברגל לצורך המוקצה אלא לצורך דבר
 המותר. וכתב לשמוע דין זה מכאן, שלא הותר אלא בכניסה ויציאה דרך הילוכו, אבל לדחוף ברגל

במיוחד כדי לפנות מקום – אסור. ואין זה בגדר 'טלטול מן הצד' אלא טלטול גמור הוא. ואולם דעת המשנה-ברורה (שח סק"ג וסק"ל) ועוד אחרונים להתר. ונראה שיש לדחות הראיה מכאן, כי הלא מבואר בפוסקים שגם טלטול מן הצד לא הותר אלא לצורך, ואם כן נראה שכל שאפשר לטלטל בהתר גמור, לא הותר טלטול מן הצד. ואף כאן, אם יכול לעשות שביל בהתר גמור, בדרך הילוכו, לא הותר לדחוף ברגלו. ועוד, לפי מה שאנו פוסקים להלכה כרבי שמעון, יש מפרשים הברייתא שאין מתחילים באוצר משום טירחה ולא משום טלטול מוקצה. ולכן לא הותר אלא דרך הילוך אבל לא בדחיפה מיוחדת, שהרי לענין טירחה אין חילוק בין יד לרגל (עפ"י שו"ת שבט הלוי ח"ה ג [ועריטב"א שפירש הברייתא כרבי שמעון ובגרוגרות וצימוקים ומשום מוקצה]).

נקט שבט הלוי שם לעיקר כדעת המשנ"ב. וכן מובא בשם הגר"ש אלישיב שליט"א להקל במקום הצורך (ע' בפתיחה לספר שלמי יהודה, הערה ל). וכן האריך הגרש"ז אויערבך זצ"ל (בהערה בסוף ספר שמירת שבת כהלכתה) להוכיח מדברי הראשונים שטלטול בגופו כגון ברגל מותר אף לצורך המוקצה, וכן מחמה לצל. וע"ע להלן קמא. עוד אפשר אולי לדחות הראיה מכאן, כי יש אופנים שרגילים לעתים להזיז את התבן והתבואה שבאוצר ברגל כדי לפנות מקום מעבר וכדו', ובאופנים אלו אכן אין התר אלא דרך הילוכו, כי י"ל שלא הותר טלטול בגופו אלא כשאין רגילים לטלטל באותו אבר. וכן הוכיח בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק כב הערה עח) ממה שאמרו (לעיל קיב; או"ח שח, טו) סנדל שנפסקה רצועתו החיצונה בטל מתורת כלי ואסור לכוון עליו גמי וללכת עמו אם הוא במקום המשומר – הרי שטלטול ברגל בדבר שדרכו בכך אסור. אמנם את ההוכחה משם כמדומה שיש לדחות (וכ"כ במנחת שלמה ח"א יד עמ' קטז), כי י"ל שהאיסור הוא משום שבכריכת גמי עליו נמצא מטלטלו בידיו.

'איבעיא להו הני ארבע וחמש קופות דקאמר בארבע וחמש קופות אין טפי לא...' כלומר בקופות דוקא יפנה ולא ימלא כלים קטנים רבים, 'או דילמא למעוטי משוי עדיף' ו'ארבע וחמש קופות' כלומר שיעור ד' וה' קופות אבל לא בקופות דוקא. והקופה היתה ידועה להם בשיעורה ובמידתה (עפ"י רש"י, רשב"א), והיא מכילה שלשה סאים [נמצאו חמש קופות מכילים לתך, כשיעור שאמרו בתבואה צבורה] (עפ"י ראשונים, מהירושלמי).

'איבעיא להו הני ארבע וחמש דקאמר אע"ג דאית ליה אורחין טובא או דילמא הכל לפי האורחין.' ממהלך הסוגיא נראה שנקטו כרב חסדא, שהרי לפי שמואל מפנים אפילו הרבה ואין מקום לספקות שבגמרא. ומכאן כתבו כמה פוסקים שהלכה כרב חסדא. ואולם יש פוסקים כשמואל שהרי קיימא לן כרבי שמעון לענין מוקצה (עפ"י הרי"ף).

ורב אחא משבחה בעל השאלות אינו גורס בדברי שמואל 'זאי בעי אפילו טובא' ולפי זה גם שמואל אינו מתיר אלא ארבע או חמש, וספקות הגמרא אמורים גם לשיטתו. ומחלוקתו עם רב חסדא אינה אלא בפירוש 'אבל לא את האוצר' – האם הכוונה שלא יתחיל באוצר תחילה וכרבי יהודה, או שלא יגמור את האוצר אבל להתחיל מותר, כרבי שמעון. ולזה הסכים הרמב"ן, וכתב לפי זה שיש לנקוט להלכה כשמואל, שהרי סוגית הגמרא מיושבת גם לשיטתו, וסתם מתניתין כרבי שמעון שהלכה כמותו לענין מוקצה, וגם מפני ששמואל היה רבו של רב חסדא (וכע"ז ברשב"א).

התוס' רי"ד פירש ספק הגמרא כך: האם הלכה כרב חסדא, שאינו מתיר לפנות יותר מחמש קופות אפילו באו אורחים רבים, או שמא הלכה כשמואל שמתיר במקום הצורך אפילו יותר.

לפירוש זה לא התיר שמואל 'אפילו טובא' אלא באורחים מרובים. ויש מקום לומר לפי"ז שגם לפי דעת שאר הראשונים שרב

חסדא מתיר באורחים מרובים למסקנת הגמרא, גם כוונת שמואל כך היא, להתיר פינאי מרובה רק באורחים מרובים [ומיושבת קושית הרמב"ן מדוע נקטו ארבע וחמש הלא מותר לפנות הרבה וכך הדרך – אך נקטו כן באורח יחיד], ולא נחלקו אלא לענין התחלת פינאי אוצר, וכמו לפי ר' אחא משבחה. וכן כתבו לפרש בדעת הרמב"ם, המרכבת-המשנה (שבת כו, טו) והראשון-לציון פ"ה דביצה.

'או דילמא גברא גברא מפני לנפשיה'. לאו דוקא האורחים בעצמם אלא גם אחרים מפנים, ובלבד שכל אחד לא יפנה יותר מארבע חמש קופות (כסף משנה כו, טו).

'אמר רבי יוחנן: גדולה הכנסת אורחין כהשכמת בית המדרש, דקתני מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש... גדולה הכנסת אורחין יותר מהשכמת בית המדרש...' לפי המשמעות הרווחת, 'השכמת בית המדרש' הינה ההקדמה לבוא בבוקר אל בית המדרש. לפי פירוש זה קשה מנין ללמוד ממשנתנו שהכנסת אורחים שקולה כהשכמת בית המדרש או גדולה ממנה, והלא אין זכר במשנה להשכמה אלא ל'ביטול בית המדרש' ושמת השכמת ביהמ"ד גדולה יותר. וכן אין מובן לפי פירוש זה הגרסה שבסידורים 'השכמת בית המדרש שחרית וערבית' – מה ענין השכמה לערבית?

אך נראה שהמונח 'השכמה' בכמה מקומות, הן במקרא הן בלשון חכמים, משמעותו 'שקידה'. ואף כאן נראה שהמונח 'השכמת בית המדרש' מובנו השקידה וההתמדה בקביעות בבית המדרש, וזו הוכחת רבי יוחנן ממשנתנו ש'מפני האורחין' ו'מפני ביטול בית המדרש' שקולים הם (עפ"י מאמרו של ד"ר נחום מ. ברונוניק שיחי' – קובץ המעין סבת תשנ"ח. ראה שם בהרחבה את ההוכחות המאלפות).

– אף על פי שאמרו במשנה 'ותלמוד תורה כנגד כולם' ומשמע יותר מהכנסת אורחים השנויה מקודם לכן – יש מי שכתב ש'תלמוד תורה' לחוד ו'השכמת בית המדרש' לחוד, שלא אמרו הכנסת אורחים גדולה אלא מאותה מעלה שיש בלימוד באסיפת חברים בבית המדרש (עפ"י עיון יעקב). ויש מי שפרש 'השכמת בית המדרש' – איסוף התלמידים והושבתם בבית המדרש (עפ"י ריעב"ק).

בספר אהבת חסד (לה"ח זצ"ל, ח"ג א בהערה) למד מכאן שהמשכים לבית המדרש ונזדמנו לו אורחים – ידחה הליכתו לביהמ"ד ויכניסם. [אך כתב שנראה שזה דוקא אם אין בביתו מי שיקבלם כהוגן, אבל אם יש – הלא אפשר לעשות המצוה ע"י אחרים ואינה דוחה ת"ת. וכשהאורחים הם אנשים נכבדים ביותר, נכון שהוא בעצמו ישמש לפנייהם לכבודם. וע' לעיל קיט. אם מצוה בו יותר מבשלוחו דוחה תלמוד תורה]. לכאורה נראה שגם אם הכנסת אורחים אינה גדולה מלימוד תורה [וכמובא לעיל מכמה מפרשים שדוקא מהשכמת ביהמ"ד גדולה ולא מהלימוד עצמו], צריך לבטל מלימודו לעשיית המצוה ככל שאר מצוות, וכמו שצריך לבטל מלימודו לכבוד אב ואם כשהוא בעיר, הגם שת"ת גדול מכבוד אב ואם (כמש"כ הפר"ח, מובא בפ"ת יו"ד רמ סק"ח). אך נפקא מינה קודם שנתחייב במצוה, כגון שהברירה בידו מלכתחילה לילך לבית המדרש במקום רחוק בענין שלא יוכל להכניס אורחים או במקום קרוב שיוכל להכניס מהרוב לביתו, שלענין כבוד אב ואם אומרים לו לילך למקום רחוק (כנ"ל שם), משא"כ בהכנסת אורחים.

(ע"ב) 'הני נמי (בגמילות חסדים שייכי. ל"א הני) בהני שייכי'. כשאדם מתפלל בעד חברו, עם מצות התפילה הוא מקיים גם מצות גמילות חסד (תפארת שלמה (רדומסק) שער התפלה. ע"ע בבאור דברי רש"י, במכתב מאלהו ח"א עמ' 143).

רש"י פרש שהדן את חברו לכף זכות שאמר רבי יוחנן, בכלל 'הבאת שלום' הוא. ויש מי שכתב שמצוה זו לדון חברו לכף זכות היא גמילות חסדים שאין למעלה ממנה, וא"כ בכלל 'גמילות חסדים' היא (עפ"י פירוש החסיד יעב"ץ אבות ב.ד. וע' גם בריטב"א).

הדן חברו לכף זכות דנין אותו לזכות:

זו לשון הג"ר יחיאל מיכל רבינוביץ, בעל 'אפיקי ים', בהנהגות שרשם בסוף ספרו (אות יב): 'יסוד גדול בחיים, שלא יבוא לידי לשון הרע ושנאת חנם ומחלוקת וכעס וכיוצא בזה, הוא המצות עשה 'בצדק תשפט עמיתך' – לדון חברו לכף זכות... בין אם יש לצדד בעצם הענין שעשה או שדיבר, לומר שהדין עמו, או שבשגגה בא לידו או שלא ידע את חומר האיסור. ואפילו אם נתברר לו שכל הסברות לא שייכות בזה, יחשוב אולי חיסר המספר איזה פרט או שהוסיף איזה פרט קטן שעל ידי זה נשתנה הענין לגנות עליו. וכלל אמרו חז"ל באבות אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו'. חילוקי דינים בחיוב לדון לכף זכות, בבינוני בחסיד וברשע וב'תינוק שנשבה לבין הנכרים' – ע' במובא ביוסף דעת שבועות ל. וע"ע: שיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ, כח תשל"ג.

הדן לכף זכות רוצה שחברו יהיה זכאי ומחפש דרכים כיצד להבין מעשיו שיהיו על צד כוונה טובה. הרי מבואר בסוגיא שבסברות רחוקות מאד יש לדון אדם לכף זכות! כל כך יש להסתכל בעין טובה על כל אדם ולרצות דווקא לראות כל מעשיו נובעים ממקום טוב! מכאן שאנו צריכים לחפש אצל בני אדם דווקא מעלות, היפך מדרך העולם שאת המגרעות רואים תיכף ומהמעלות מתעלמים (מתוך עלי שור ח"ב עמ' רז).

'... ונשכר אצל בעל הבית אחד בדרום'. בשאלות (מ) מובא שהיה זה רבי אליעזר בן הורקנוס [קודם שלמד תורה ונתגדל. העמק שאלה שם, עפ"י תנא דבי אליהו זוטא טז], ואותו שכיר היה רבי עקיבא בן יוסף.

תן לי שכרי... אין לי... במה חשדתיני? – אמרתי, שמא פרקמטיא בזול נזדמנה לך ולקחת בהן...'. המנחת-חינוך (רל, טו) כתב להוכיח מכאן שאין חיוב משום הלנת שכיר אם יש למעביד סחורה ואינו נותנה לשכירו, שהרי משמע שהיה לאותו אדם פרקמטיא ולא נתנה לשכיר, ואעפ"י שירא שמים היה. ובספר אהבת חסד (לבעל החפץ-חיים. ט, ט) כתב, לאחר שהושלמה פעולת השכיר חייב המעביד ליוזר שלא להוציא מעותיו עבור קניית סחורה, כשיודע שעל ידי כך לא יהיה לו אחר כך במה לשלם לשכיר, ואפילו לא תבעו השכיר עדיין וכל שכן לאחר שתבעו, שעובר משום ביומו תתן שכרו. ובהערה הוסיף: אין להקשות ממעשה דידן – כי אפשר שקנה את הסחורה טרם שהשלים השכיר את שכרו, שעדיין לא הגיע זמן חיוב התשלום. ואף שגם באופן זה ראוי ליוזר – מכל מקום לא עשה איסור בזה.

ואם תאמר, כיצד היה מותר לו להקדיש כל נכסיו ולהפקיע את חובו לשכיר, ושמה לא ימצא התר לנדרו, והרי יכול לבוא בזה לידי 'כובש שכר שכיר'. ושמה מתוך כעס נדר. עד כאן מדבריו. (גם בלא"ה אין לאדם להקדיש כל נכסיו, כמבואר ברמב"ם ערכין ח, יג. ע"ע במובא בערכין כח, בסיכומים. ע' העמק שאלה מ, ב).

'כיון שהגיע לפתח ביתה חליץ תפיליו ברחוק ארבע אמות ונכנס ונעל הדלת בפניהן...'. לא נמנע מלהביא עצמו לידי חשד, מאחר ולבסוף בירר בפניהם מדוע עשה כן, וגם הוא טעם גלוי לכל, ועוד שהיה רבי יהושע ידוע כצדיק וחסיד ולא יחשדוהו (עפ"י שו"ת מהר"י ברונא לח. וע"ע במצוטט להלן מר"צ הכהן).

ענינים וטעמים

גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה' –
 'באמת תמוה, איך הניח אברהם אבינו ע"ה את גילוי השכינה כדי להתעסק בהכנסת אורחים
 לערביים פחותים, עובדי עבודה-זרה?
 אבל הענין, כי הכנסת אורחים אפילו לפחותים ביותר, היא היא קבלת שכינה גדולה ועמוקה
 יותר אפילו מנבואה שהיא הדביקות הכי עליונה שבמתנות שמים.
 והטעם, כי הנבואה היא מתנה ולא קנין, ועל כן אין לה קביעות באדם כמו מדרגה מעשית. –
 הרי קין התנבא, ואמר לו ה' למה חרה לך וכו' הלא אם תיטיב שאת וכו', ואף על פי כן היה לו
 יכולת להרוג את הבל, אבל במעשה החסד המסלקת את הנגיעות, נפקחות עיני לבו להכיר את
 האמת, וקונה האמונה קנין עמוק וקבוע; ולפי השיעור ממנה אשר נקנית בו, יש לו קבלת פני
 השכינה תמידית ומאומתת בתוך לבו ומהותו, שמעתה היא מדרגה אשר קנה לו, הוי"ה שלו,
 ולא מתנה מבחורין' (מכתב מאלהיו ח"א עמ' 141. וע"ע בח"ב עמ' 181).

– קבלת פני שכינה זכיה היא לאדם ולא טובה לשכינה, שלעולם אינה זקוקה לטובתו של אדם.
 ואילו אורח בשר ודם, זקוק למי שיקיים בו הכנסת אורחים. זאת אומרת, מי שזוכה לקבלת פני
 שכינה אינו אלא מקבל ולא נותן, וכנגד זה המכניס אורחים הוא הנותן, ונתינה לעולם גדולה
 מקבלה, ואפילו נתינה אנושית גדולה מקבלה אלקית.
 לעומקו של דבר, בנתינה, היינו כשהאדם משפיע מטובו לזולתו, הוא מידמה לקונו, ואילו קבלה
 אין לה שום דמיון של מעלה. נמצא, דוקא בנתינה בספירה האנושית אדם מתעלה לבחינה של
 מעלה, מה שאין כן כשהוא מקבל, אפילו כשקבל פני שכינה, אמנם הוא שרוי במדרגה גבוהה,
 אך בחינה של מעלה אין בה.
 זאת ועוד, קבלת פני שכינה היא גמול על מעשים ואילו הכנסת אורחים היא מגופי מעשים,
 ומעשים הם הם תפקידו של אדם ולהם משפט הבכורה, והוא שאמרו: 'יפה שעוה אחת במצוות
 ומעש"ט בעולם הזה מכל חיי העולם הבא' (מתוך מסוד חכמים לר"א קריב. עמ' 454, עע"ש).
 וראה עוד ענינים וטעמים בשם משמואל חיי שרה; אבני זכרון (י-ם תשנ"ב) עמ' סב; עלי שור ח"ב עמ' נ, רב,
 תרעה.

ז'אם יבואו אורחים לביתו יכניסם לביתו בסבר פנים יפות. ומיד בבואם ישים לפניהם לחם לאכול,
 כי לפעמים בא העני ולא אכל והוא בוש לשאול.
 ויתן להם לחמו ומימיו את אשר יאכל בפנים מאירות. ואף אם יהיה לבבו עצב ודאגה – יסיחנה
 מלבו בפניהם.
 וינחמם בדבריו ויהיה להם למשיב נפש.
 ואפילו אם יהיו לו אלה עבדים, יטרח הוא בעצמו ויעמוד עליהם. מי לנו גדול מאברהם אבינו
 ששמש למלאכים והיו לו כמה עבדים ושפחות, אע"פ שנראו כערביים כדברי רבותינו ז"ל. ובכל
 מה שעשה על ידי עצמו שילם לו הקב"ה לישראל בכבודו ובעצמו.
 ואל יספר לפניהם כך וכך אירע לי קצת תלאותיו, כי דברים אלה שוברים את רוחם – כמדומה
 להם כי בשבילם אמר כן, וכמעט אין לו שכר בעמלו.

ויכבדם כאדונים לו, וכן מצינו באברהם שקראם אדונים.
 וגדולה הכנסתם יותר מקבלת פני שכינה.
 ובשעת האוכל יראה עצמו כמצטער שאינו יכול להטיב להם יותר, וכן הוא אומר ותפק לרעב
 נפשך – תצא נפשי שאין לי מה ליתן לך.
 ואם ילינו אצלו ישכיבם במיטב מיטותיו, כי גדולה מנוחת העיף בהיותו שוכב בטוב. ויותר עושה
 לו נחת רוח המשכיבו היטב יותר מן המאכילו ומשקהו...
 ובצאתם יליוס ויתן להם פת צידה לדרך...
 והענק תעניק להם כמיסת נדבת ידך' (מתוך ספר היראה לרבנו יונה).

(ע"ב) 'מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה... –

'מי שמתנהג אפילו בדברי הרשות וצרכים גופניים בקדושה, רוצה לומר שכל מעשיו לשם שמים
 ומכניס בהם עבודת ורצון הש"י, כדרך שאמרו ז"ל (ביצה טו.) בהלל ושמאי – זהו נקרא 'חסיד',
 רצונו לומר שלא דוקא מדקדק על פי שורת הדין. וזה נקרא **בכל לבבך** – בשני יצריך וכו',
 שצדיק הוא הכובש יצרו אבל זה מכניס קדושה גם בכל חמדות היצר, ואז הש"י מדה כנגד מדה
 נותן קדושה בכל מה שיעשה וזוכה להוציא קדושה הרבה מן היצר הרע דייקא, ואז נקרא 'טוב
 מאד' שהוא יותר מ'טוב' סתם. ועל זה נאמר במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים
 יכולים לעמוד (ברכות לד.). והש"י מזמין לו תקלות ומכשולים והוא צריך תשובה וכפרה על זה,
 דנקרא חטא, ועל ידי זה מוציא יקר מזולל... אבל צדיק, שאין יוצא משורת הדין גם השם יתברך
 מתנהג עמו כן ולא יאונה לצדיק כל און.

ולכן אמרו בשבת, במעשה דראה קרי 'אותו חסיד' וועיין שם ברש"י. וב'ברכת הזבח' בתמורה
 דייק למה פירש רש"י שם ולא בברכות (דאותו חסיד היה ר' יהודה בן בבא או בר אילעאי). אך כוונת
 רש"י להודיע מי היה דאדם גדול הוא, כדי להסיר מרה שחורה ממי שאירע לו רחמנא ליצלן].
 ולא בחנם נקרא שם בשם 'אותו חסיד' וכן בכל מקום שנקרא כן יש טעם בדבר]...'.
 (מתוך 'צדקת הצדיק' המלא קב)

'אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם (גטין מג.), והמכשלה דדברי תורה מביאה
 לידי קרי רחמנא ליצלן... והתחדשות דברי תורה הוא הולדת נפשות קדושות, ועל כן איתא
 בשבת **שנה לתלמידיו** – הוא מה שנתחדש לו דייקא אחר שטבל מקודם, שהוא התשובה
 והתיקון. ונראה שזה עצמו היה מה שאמר אחר כך מענין לדון לכף זכות אפילו באופן זה
 שהמעשה לכאורה מורה בבירור לחוב ולא ידע זה מקודם, כמו שאמרו שם **שמא יש בנו תלמיד**
שאינו בדוק לרבי, ודברה תורה לשון נקיה והיינו שהיה חשוד אצלו על זנות, ומדאמר 'שאינו
 בדוק' משמע דבאמת כשר היה, רק שהוא לא דנו לכף זכות והיה המשפט עבור זה ראיית הקרי,
 ומכל מקום אירעו מפני טורח הדרך שהיה דבר מצוה, והרי **שומר מצוה לא ידע דבר רע** (קהלת
 ח). וזהו הנקרא 'רע' כידוע – רק שכל דבר נידון על שם סופו, ואז נקרא 'טוב מאד', ומאחר שהיה
 כדי שיעמוד על ידי זה על דברי תורה, זכה לזה רק על ידי טורח אותו דרך לפדיון שבויים,
 דאותה ריבה התנהגה בדרכי גויים, כמו שאיתא באבות דר' נתן סוף פ"ח, והוא מדת חסידות
 לבקש זכות גם לרשעים, כמו שאמרו בפרק חלק... שזה לפני משורת הדין, כי גם בכל רע גנוז
 טוב, ולכך זכה אז לעמוד על דבר זה של תורה, לדון לכף זכות שהוא גם כן גניזת הטוב במעשה

הרע לעין. והזמין לו השם יתברך אותו מכשול [שהוא לידת נפש בלא רצונו ודעתו, וכן 'עומד על דברי תורה' רוצה לומר כמי שעומד על אותו דבר בלי דעתו והשתדלותו, ועל ידי שחידש אחר כך הדברייתורה הוציא הנפש, כמו שכתבתי לעיל] לעמוד מתוכו על דברי תורה'. (שם קו).

'מי שמזכה לחייביא אי אפשר שלא ידבק בו מאומה, וכידוע המשל על זה ממי שגורף ביבין... ועל ידי זה בא לראיית קרי כמו שאמרו בשבת באותו חסיד מפני טורח הדרך לפדות אותה ריבה, דאיתא באבות דר' נתן (פ"ח) שהטביל לריבה מפני שאכלה איסורין, והיה מזכה לחייביא...'.
(שם קב)

'כיון שהגיע לפתח ביתה חלץ תפיליו ברחוק ארבע אמות ונכנס ונעל הדלת בפניהן...' –
'... ובענין הכניסה בלב שהוא לתלמידי חכמים בעלי יראת שמים יש מדרגות מדרגות עד החקיקה הגמורה בלב... וביטול היצר לגמרי לעתיד, שזכו לה בעולם הזה רק אבות העולם אברהם יצחק ויעקב ודהמ"ע, אבל מכל מקום גם קצת גדולי חכמים זולתם זכו לקצת מאותה המדרגה, כדרך שאמרו בכתובות ז' א אי דמיא עלייכו ככשורי, ובגדה יג סע"א אין זה ילוד אשה, ומפני כן לא הוצרכו להגדרות כל כך שגדרו בשאר בני אדם כדאיתא התם, וכיוצא בזה עולא דמנשק לאחותא (בשבת יג סע"א ע"ש בתודה ופליגי). וכיו"ב בחדושי הרשב"א יבמות לו רע"ב דרבנן זהירי, ועיין שם דהרמב"ם כתב זה בטתם תלמיד חכם. ועיין בהרב המגיד פי"א מהלכות איסורי ביאה ה"י... וע' בהריטב"א סוף קדושין דהכל כפי מה שאדם מכיר בעצמו אם ראוי לו לעשות הרחקה ליצרו וכו' ואם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף לו ואין מעלה טינא כלל, מותר לו להסתכל ולדבר עם הערוה ולשאול בלשום אשת איש. והיינו דרבי יוחנן יתיב אשערי טבילה (ברכות כ.) ורבי אליעזר דנפקי אמהתא דבי קיטר (כתובות ז'). וכמה מרבנן דמשתעו עם מטרוניתא בחדר סגור דעברי איחוד, כההוא דשבת (קכז); ורבי אחא דנקיט כלה אכתפיה (שם בכתובות) – אלא שאין ראוי להקל בזה אלא לחסיד גדול שמכיר ביצרו, ולא כל תלמידי חכמים בוטחין ביצריהן...'.
(מתוך 'ישראל קדושים' לר"צ הכהן, עמ' 9)

דף קכח

'אי אית ליה פילין אמאי לא, אלא ראוי הכי נמי ראוי'. וכן נפסק להלכה, כרב אשי, שאף על פי שאין לאותו אדם בעלי חיים, היות והדבר ראוי למאכל בהמה, מותר בטלטול (ויש להעיר מדברי הרי"ד בפסוקי להלן קמג. שנקט שאם אין בהמה בביתו, הגרעינים אסורים בטלטול אף לר"ש).
ואולם אין הלכה כרשב"ג [לפי שהועמד ב'שיטה' וכלל הוא בדינו: 'אין הלכה כשיטה'. רי"ף. ואולם בשו"ת הרשב"א (תלא תרפח) נקט שכשאמרו 'כולהו סבירא להו... אינה 'שיטה' ויתכן שהלכה כן. ובר"ן פ"ק דסוכה לא נקט כן, וכדברי הרי"ף כאן], המתיר כל דבר הראוי למינים מסוימים של בעלי חיים מפני שכל ישראל בני מלכים הם, אלא רק דברים הראויים לבעלי חיים המצויים באותו מקום, מותרים בטלטול (רי"ן ושאר פוסקים).
יש לברר גדר 'בעלי חיים המצויים באותו מקום'; –

בספר שמירת שבת כהלכתה (כ, כו) סתם כדברי הפוסקים שאם אין בהמה מצויה באותו מקום, הקליפות והגלעינים והעצמות מוקצים הם. ואילו במקום אחר (יב, הערה צא) הביא בשם הגרשו"א שאף בעיר שאין בהמות מצויות אינם מוקצה, הואיל ושם מאכל בהמה עליהם.

דף קכו

רד. כיסויי הכלים שאין להם בית אחיזה – האם ניטלים הם בשבת?

כיסויי הכלים שאין להם בית אחיזה; לדברי תנא קמא – אינם ניטלים בשבת. ולדברי רבי יוסי, כיסויי קרקעות אינם ניטלים אבל כיסויי שאר כלים – ניטלים.

רב יהודה בר שילא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: מדובר כשיש תורת כלי לכיסויים (לפרש"י (וכ"מ ברב"ד), שראויים לשימוש אחר. לתוס' ושאר ראשונים, שהותקנו והוזמנו במעשה לשמש כיסוי לכלי). ובכיסוי קרקע ממש, כגון בור ודוּת – לדברי הכל אסור כשאין להם בית אחיזה (רש"י: מפני שנראה כבונה. תוס': משום טלטול). בכלים המטלטלים – לדברי הכל מותר (שהרי יש עליהם תורת כלי). לא נחלקו אלא בכלים שחיברום לקרקע, וללשון אחרת: כיסוי תנור (המחובר לקרקע) – תנא קמא מדמה לכיסוי קרקע ורבי יוסי מדמה לכיסוי כלים.

א. ברי"ף מובא שהלכה כתנא קמא, לאסור כיסויי כלים המחוברים לקרקע כשאין להם בית אחיזה. ואולם לענין כיסוי התנור, העיד רבי יוסי (י"ג: 'רבי יוסי הכהן') משום רבי אליעזר בן יעקב שהוא ניטל בשבת הגם שאין לו בית אחיזה. ורבינא אמר שכן נהגו במתא מחסיא. יש מפרשים שכיסוי התנור שונה משאר כלים מחוברים הואיל שהוא מסייע לאפייה כמו דפנותיו, הרי הוא חלק מחלקי התנור ודינו ככלי גמור (רמב"ן בדעת הרי"ף). והרא"ש כתב להגיה בספרי הרי"ף 'לית הלכתא כתנא קמא'.

והרמב"ם כתב: רק בכלים הקבורים באדמה ונראים כקרקע נחלקו חכמים, אבל בכלים המגולים אעפ"י שהם מחוברים – לא נחלקו (וכן נקט המאירי בדעת הרי"ף, לחלק בין תנור לכלים הטמונים בקרקע).

ב. פתיחת מכסי ניקוז שברצפת הבתים וסגירתם; יש אוסרים אם אין עליהן בית אחיזה – כדין כיסוי קרקע. ויש סוברים שאם רגילים להסירם בתדירות, הרי זה כפקק קבוע המשמש לפתיחה וסגירה ומותר (ע' ש"כ כג, ב; בנין שבת ב,ו ח). דבר קל הנתון על הבור או על מקוה מים, כגון שמיכה או חומר 'קלקל' – מותר להסירו או ליתנו בשבת, שניכר שאינו קבוע ואינו חלק מהבנין (הגרמ"פ שליט"א). ויש מי שאוסר (עפ"י בנין אב).

ג. כיסויי קרקע שאסור, כתב המגן-אברהם: גם אם הופרדו מהבור מבעוד יום, אסורים הם בטלטול מפני שאין עליהם שם 'כלי'. והפריי"מגדים חכך בדבר (ע' משנ"ב ובאה"ל ש,י).

פרק שמונה עשר; דפים קכו – קכז

רה. האם מותר לפנות ערימות תבן או תבואה וכד' לצורך מקום לאורחים או לשיבת בית המדרש?

שנינו, מפנים אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה או כדי יין ושמן, מפני האורחים (אפילו אורח אחד. תוס') ומפני ביטול בית המדרש – שיהא מקום לתלמידים (אבל לא לדבר הרשות, מפני טירחה בשבת ו'עובדין דחול'. מפרשים). ובלבד שלא יפנה את האוצר כולו עד שתתיישר הקרקעית – מפני חשש השוואת גומות.

לפירוש רב חסדא, אין התר לפנות יותר מחמש קופות מאוצר גדול (או לתך בתבואה צבורה. ערמב"ן ורשב"א), משום טירחה יתרה. ולשמואל (כפי גרסתנו בגמרא) אפשר לפנות אפילו הרבה אם יש צורך בדבר. נסתפקו בגמרא האם ארבע וחמש קופות בדוקא (לרב חסדא) כלומר יפנה בכלים עצמם ולא יפנה בכלים קטנים פעמים רבות מפני שמרבה בהילוך [ומכל מקום אפשר לפנות בהרבה כלים קטנים הנתונים בתוך קופה], או שמא אדרבה, עדיף למעט במשאוי מלמעט בהילוך. ולא פשטו את השאלה. (ואולם מברייתא אחת ודאי יש לשמוע שעדיף למעט בהילוך (עתוס'). וכן נראית מסקנת ההלכה. ר"ן. וכן פסק בשו"ע).

הוכיחו בגמרא שאם האורחים או התלמידים מרובים, אפשר לפנות יותר מארבע וחמש קופות (אף לרב חסדא) – כפי הצורך. ואולם לא פשטו בגמרא אם אדם אחד מותר לו לפנות הכל, או כל אחד מפנה לעצמו.

[נסתפקו בגמרא (בביצה לו.) האם מותר לפנות מגג זה לגג אחר או שמא לא התירו אלא באותו גג ולא לגג אחר – משום טירחה וזלזול בשבת (ומשמע שם לכאן' שבי"ט ודאי אסור, שלא יבואו לזלזל בו, וכל שכן כשמפנס דרך רה"ר. עתוס' וריטב"א). וכן נסתפקו האם מותר לשלשל קופות בחבל או להורידן דרך סולמות אם לאו. ועלו הספקות ב'תיקו'].

אוצר / תבואה צבורה [שיעורה לפחות לתך – חצי כור = 214.5–123 ליטר, ובפחות מכן אינה 'אוצר'. רש"י וריטב"א. ואילו רמב"ן ור"ן פירשו בענין אחר] שלא התחילו בפינוי, הריהו מוקצה; רבי אחא אוסר לטלטלו, וכשיטת רבי יהודה. ואעפ"כ עושה בו שביל ברגלו. ורבי שמעון מתיר, דלית ליה מוקצה. [לרב חסדא, סתם משנתנו כרבי יהודה. ולשמואל – כרבי שמעון].

א. להלכה, הרי"ף הביא מחלוקת הפוסקים; יש אומרים שהלכה כרב חסדא מפני שהסוגיא הולכת בשיטתו. וי"א שהלכה כשמואל שהרי קיימא לן כרבי שמעון לענין התר מוקצה. ולגרסת בעל השאלות (וכן תמך הרמב"ן) אף שמואל לא התיר לפנות יותר מחמש. הרמב"ן והרשב"א והר"ן נקטו (גם בדעת הרי"ף) שאין לפנות יותר מחמש קופות. ואולם לענין פינוי האוצר בתחילה – מפנים כרבי שמעון.

וברמב"ם (כא, ב, כו, טו) מבואר שלדבר מצוה כגון אורחים ובית המדרש, מותר להתחיל לפנות ארבע או חמש, וכל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קופות [אבל לא יכבדו הקרקעית]. ולדבר הרשות אין להתחיל בפינוי אוצר, אבל מותר להסתפק ממנו [אחת או שתיים (רמב"ן)], פחות מארבע וחמש קופות. משנ"ב]. והראב"ד והרמב"ן השיגו על דבריו. ובשלחן ערוך (שלג, א) נקט כהרמב"ם. ואם התחיל לפנותו מערב שבת, המג"א (שם) נקט שמותר להמשיך לפנות בשבת אפילו לדבר הרשות ארבע וחמש קופות. והט"ז אוסר לפנות כלום. והמשנ"ב הכריע להתיר עד ארבע וחמש.

ב. שיעור הקופות; התוס' ועוד ראשונים נקטו על פי הירושלמי שהקופה מחזקת שלש סאים. ואולם הרמב"ן כתב שמתלמודנו נראה שלא קבעו חכמים שיעור לקופות.

ג. אין בכלל 'אורח' אלא הבא מעיר אחרת ואין לו כאן בית [ואו אפילו נתארח בבית אחרים ומזמינם זה לסעודה – נחשב 'אורח'], אבל מי שיש לו בית בעיר ובא לסעוד אצל חברו, אינו בכלל 'אורח' (עפ"י פוסקים שלג).

ד. לצורך סעודת מצוה ודאי מותר לפנות לפי חשבון המסובים (משנ"ב שלג סק"ט).

דף קכז

אמר רבי יוחנן: גדולה הכנסת אורחים כהשכמת בית המדרש... ורב דימי מנהרדעא אמר: יותר מהשכמת בית המדרש...

אמר רב יהודה אמר רב: גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה...

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: ששה דברים אדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, ואלו הן: הכנסת אורחים, וביקור חולים, ועיון תפלה, והשכמת בית המדרש, והמגדל בניו לתלמוד תורה, והדן את חברו לכף זכות. [כל אלו נכללו בדברי המשנה: כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחברו. ותלמוד תורה כנגד כולם].

דפים קכז – קכח

רז. האם הדברים דלהלן מותרים בטלטול ובשימוש בשבת?

א. תרומה.

ב. דמאי.

ג. טבל.

ד. מעשר ראשון.

ה. מעשר שני והקדש.

ו. מיני צמחים שאינם ראויים למאכל אדם; מיני תבלינים שונים.

ז. בשר חי ודג חי; בשר תפוח; מים מגולים.

א. תרומה טהורה, אפילו מונחת ביד ישראל – מטלטלים אותה. אבל תרומה טמאה שדינה בשריפה ואינה ראויה לאכילת כהן – אין מטלטלים אותה.

רש"י (קכו:): כתב שתרומה טמאה נאכלת לבהמת כהן ואעפ"כ אסורה בטלטול כי אסור להאכילה לבהמה בשבת, שאין שורפים תרומה וקדשים ביום טוב ובשבת. וכמה ראשונים תמהו על כך וסוברים שתרומה טמאה דינה בשריפה דוקא ואין להאכילה לבהמה אף בחול.

ב. מטלטלים פירות דמאי, שהרי הם ראויים לעניים ולאכסניא [כבית הלל]. ואף הוא עצמו יכול להפקיר נכסיו ולהיות 'עני'.

ג. טבל, אפילו הטבול מדרבנן כגון בדבר הנזרע בעציץ שאינו נקוב – אין מטלטלים אותו. [ואין מפנים אותו אפילו לצורך מצוה, כאורחים ובית המדרש, והוא הדין לשאר דברים המוקצים].
[אף על פי שפירות טבל מוקצים הם, אם עבר ועישר בשבת – הפירות מותרים, ושונה הטבל משאר דברים המוקצים שמתוך שנתקצו בכניסת השבת נתקצו לכל היום. נפקותא נוספת יש בדבר; המניה כלי לקבל טבל, אינו נחשב 'מבטל כלי מהיכנו' כי הטבל מוכן אצל שבת, שאם עבר והפריש מותר. עפ"י גמרא מג].

ד. מעשר ראשון שניטלה תרומתו – ודאי מטלטלים אותו. ושלא ניטלה תרומתו – אין מטלטלים, שהרי הוא טבול לתרומת מעשר.

ניטלה ממנו תרומת מעשר ולא ניטלה תרומה גדולה; אם הקדימו להפרישו בשיבולים – פטור מתרומה גדולה (והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר – ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר) ומותר בטלטול. הקדימו בכרי, שכבר נדגן (ולפי תירוץ אחד בתוס', גם ראה פני הבית. ויש חולקים) – חייב בתרומה גדולה (מכל מתנתיכם תרימו את כל תרומת ה' לאהרן הכהן), והרי הוא מוקצה.